

Lahden museoiden eli
PÄIJÄT-HÄMEEN
MAAKUNTAMUSEON JA ALUETAIDE-
MUSEON
TUTKIMUSOHJELMA
2018–2022

Tutkimus- ja kulttuuriympäristöyksikkö 2018

Sisällysluettelo

I. Johdanto

I.1. TUTKIMUSOHJELMAN TAUSTA

I.1.1. Vuoden 2013 tutkimusohjelma

I.1.2. Tutkimus museossa

I.2. LÄHTÖTILANNE 2018

I.2.1. Museon organisaatio ja toiminta

I.2.2. Tulevat muutokset museon toimintaympäristössä

2. Tutkimusohjelma 2018–2022

2.1. TUTKIMUSOHJELMAN 2013–2017 ARVIOINTI

2.1.1. Arkeologia

2.1.2. Rakennustutkimus

2.1.3. Kokoelmiin ja näyttelyihin liittynyt tutkimus

2.1.4. Muu tutkimus ja tiedonvälitys

2.2. TUTKIMUSTOIMINNAN KÄYTÄNNÖN TAVOITTEET 2018–2022

2.2.1. Arkeologia

2.2.2. Rakennustutkimus

2.2.3. Kokoelmat

2.2.4. Näyttelytoimintaan liittyvät tutkimukset ja hankkeet

2.2.5. Muu tutkimus

2.3. TUTKIMUSTIEDON LEVITTÄMINEN

2.3.1. Viranomaislausunnot

2.3.2. Tutkimuksia-sarja

2.3.3. Monografiat ja artikkelikokoelmat

2.3.4. Luentosarjat ja kaupunkikävelyt

2.3.5. Museon blogi ja muu tiedonvälitys

3. Lopuksi

Liitteet

MUSEON JULKAISUT

Museon julkaisut 1974–2018

I. Johdanto

I.1. TUTKIMUSOHJELMAN TAUSTA

I.1.1. Vuoden 2013 tutkimusohjelma

Lahden kaupunginmuseon ensimmäinen tutkimusohjelma valmistui vuonna 2013 ja se kattoi vuodet 2013–2017. Ohjelmassa käytiin perusteellisesti läpi Lahden kaupunginmuseossa tehdyn tutkimustyön historia ja lähtökohdat, museossa tehtävän tutkimuksen yleiset edellytykset ja velvoitteet sekä tutkimustyön yleiset perusteet ja tutkimusprosessin kulku.

Tutkimusohjelmassa kuvattiin myös tarkasti koko kaupunginmuseon tilanne, sillä museossa oli ohjelman kirjoitushetkellä toteutettu organisaatiouudistus. Samaan aikaan valmistui myös museon ensimmäinen oma kokonaisstrategia, jossa luotiin koko kaupunginmuseon toiminnalle päämäärä ja tavoitteet.

Vuonna 2013 valmistunutta ohjelmaa edelsi perusteellinen taustaselvitys ja museon omien resurssien kartoitus sekä tutkimustoiminnan tavoitteiden selvittäminen. Tutkimusohjelma syntyi useiden tutkijoiden yhteisten pohdintojen ja tavoitteenasettelun perusteella koko museohenkilökunnan työpajoissa sekä pienryhmäkeskusteluissa. Ohjelman kirjoittamisesta vastasi museon tutkimus- ja kulttuuriympäristöyksikön henkilökunta, ja tutkimuspäällikkö viimeisteli sen silloiseen muotoon.

I.1.2. Tutkimus museossa

Edellisessä tutkimusohjelmassa käytiin yksityiskohtaisesti läpi museossa tehtävän tutkimuksen perusteita, mutta tähän vuosien 2018–2022 ohjelmaan on koottu vielä lyhyesti ydinkohdat sekä täydennetty niitä tietyin osin.

Museoissa tehtävää tutkimusta ohjaavat ensinnäkin museoalan omat eettiset määräykset ja lait. Vielä voimassaolevan museolain mukaan ”museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museoiden tulee edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville, harjoittamalla siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedon-

välitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa”.

Toisekseen museoiden tutkimusta säätelevät kansainvälisten museojärjestöjen eettiset säännöt, jotka heijastavat kansainvälisen museoyhteisön yhteisesti hyväksymiä periaatteita. International Council of Museumsin eli ICOMin säännöissä todetaan: ”Museot ovat erityisesti vastuussa siitä, että kokoelmissa olevaa primaariaineistoa tutkitaan, siitä huolehditaan ja se on kaikkien saatavissa. Museoilla on erityinen velvollisuus asettaa kokoelmat ja kaikki niihin liittyvä oleellinen tieto saataville niin laajalti kuin mahdollista, ottaen kuitenkin huomioon luottamuksellisuuden ja turvallisuuden asettamat vaatimukset. Museon henkilökunnan harjoittaman tutkimuksen täytyy liittyä museon tehtävään ja tarkoitukseen, ja sen on noudatettava vakiintuneita laillisia, eettisiä ja akateemisia käytäntöjä. Museoammattilaisilla on velvollisuus jakaa tietonsa ja kokemuksensa työtovereiden sekä kyseisten alojen tutkijoiden ja opiskelijoiden kanssa.”

Jo parikymmentä vuotta vanha, mutta silti pätevä Museo 2000 -mietintö puolestaan määrittelee tutkimuksen aseman museoissa seuraavasti: ”Tutkimus on museon perustyötä, joka tukee sen tehtävää kehittää valmiuksia ymmärtää ja käyttää kulttuuri- ja luonnonperintöä. Tutkimuksen tulokset tuodaan aina julki yleisölle monipuolisin ja popularisoivin esittämistavoin.”

Näiden ohjaavien määritelmien lisäksi museossa tehtävä tutkimus ja selvitystyö voidaan jakaa kolmeen toisista eroavaan, mutta samalla toisia tukevaan työmuotoon: 1) dokumentointi, 2) inventointi, 3) tutkimus.

1.2. LÄHTÖTILANNE 2018

1.2.1. Museon organisaatio ja toiminta

Vuonna 2012 valmistuneen organisaatiouudistuksen mukaisesti museossa on nykyisin museonjohtajan lisäksi neljä toiminnasta vastaavaa yksikköä: asiakaspalveluyksikkö, näyttely-yksikkö, kokoelmayksikkö sekä tutkimus- ja kulttuuriympäristöyksikkö. Tutkimus- ja kulttuuriympäristöyksikön tehtävänä on museon kulttuuriympäristötyö, joka käsittää rakennetun ja arkeologisen kulttuuriperinnön sekä kulttuurimaiseman suojelun ja tutkimuksen, maakuntamuseotyön ja aluetaidemuseotyön. Lisäksi yksikön toimenkuvaan ja vastuulle kuuluvat museon tutkimus, julkaisut ja luennot.

Alueen maakuntamuseo- ja aluetaidemuseotyöstä vastaavana toimijana Tutkimus- ja kulttuuriympäristöyksikön tehtävänä on edistää museotoimintaa, kulttuuriympäristön säilymistä sekä visuaalista

kulttuuria omalla toiminta-alueellaan. Lisäksi yksikön tehtävänä on huolehtia toiminta-alueensa museotoiminnan keskinäisestä yhteistyöstä sekä kulttuuriperintöön ja taiteeseen liittyvän tiedon saatavuudesta sekä antaa asiantuntija-apua yksikön toimialaan liittyvissä kysymyksissä.

Lahden kaupunginmuseo solmi Museoviraston kanssa vuonna 1996 delegointisopimuksen, jonka mukaan arkeologiaa ja rakennettua kulttuuriperintöä koskevissa maankäyttöhankkeissa museo voi toimia lausunnonantajana Päijät-Hämeen maakuntamuseon toimialueella. Sopimus muutettiin vuonna 2007 yhteistyösopimukseksi. Aiemmin käytiin Museoviraston johdolla neljän vuoden välein neuvottelut, joissa tarkasteltiin sitä, miten Lahden museot on hoitanut velvollisuutensa maakuntamuseona ja aluetaidemuseona ja minkälaisia toimintasuunnitelmia näillä sektoreilla on seuraavalle kaudelle. Nelivuotisneuvottelut päättyivät kuitenkin vuonna 2017 osana valtakunnallista museoalan organisaatiouudistusta ja rahoitus pohjan muutosta.

Kaupunginmuseon tutkimusyksikössä työskenteli alkuvuonna 2018 vakinaisessa työsuhteessa kaksi rakennustutkijaa, maakuntamuseotutkija, Itä-Hämeen museon hoitaja, valokuvaaja ja arkeologi. Lisäksi yksikössä toimi kaksi ulkopuolisella rahalla palkattua määräaikaista arkeologia, kaksi tutkijaa Nastolan historian kirjoitushankkeessa sekä yksi tutkija museonäyttelyiden virtuaalitelisyyshankkeessa. Näiden lisäksi museossa on 14 tutkimus-, kokoelma- tai näyttelytyössä toimivaa tutkijaa tai tutkimustyötä tekevää työntekijää.

Vuonna 2018 museossa tehdään uutta strategiaa, jossa määritellään seuraavan viiden vuoden keskeiset sisällöt ja tavoitteet. Tämä tutkimusohjelma valmistuu ennen koko museon strategiaa. Tulevat museotoimen linjaukset ovat kuitenkin jo tätä kirjoitettaessa tiedossa.

Keskeinen muutos Lahden museossa on, että 2020–2021 avataan vanhassa Mallasjuoman korttelissa Lahden keskustassa uusi Taide- ja julistemuseo/muotoilukeskus. Kunnostettuun vanhaan panimorakennukseen ja sen yhteyteen valmistuvaan uudisosaan sijoittuu näyttely- ja työpajatilojen lisäksi henkilökunnan työtiloja. Uusi museo tulee saamaan suuren huomion ja sen suunnittelu ja näyttelyiden tekeminen vievät museohenkilökunnan resursseja ja huomion seuraavina vuosina.

Samaan aikaan uuden Taidemuseon valmistumisen kanssa on tekeillä Historiallisen museon peruskorjaus. Lahden kartano suljettiin 2.9.2018, minkä jälkeen rakennuksen pohjakerros peruskorjataan. Samassa yhteydessä ensimmäinen ja toinen näyttelykerros uusitaan, ja museoon tehdään uusi perusnäyttely. Historiallinen museo on tarkoitus avata heti uuden Taidemuseon jälkeen 2020–2021.

Radio- ja tv-museo Mastola sekä Hiihtomuseo peruskorjattiin 2015–2016 ja niiden perusnäyttelyt uudistettiin. Mastolan perusnäyttely *Kuulemiin ja näkemiin* avattiin helmikuussa 2017. Hiihtomuseon *Hiihdon henkeä* perusnäyttely valmistui heinäkuussa 2017.

I.2.2. Tulevat muutokset museon toimintaympäristössä

Toimitilojen uudistuksen kanssa museon toimintaympäristöä muuttavat suuresti koko Suomen kattava maakuntauudistus, museoiden rahoitusjärjestelmän muutos, maankäyttö- ja rakennuslain muutos sekä museolain muutos. Lahden museo ja Lahden kaupunki tekevät päätöksen jatkaako museo toimintaansa maakuntamuseona eli alueellisena vastuumuseona, mikä on museon oma tahto. Näin ollen jatkossa Lahden kaupungin edustaja neuvottelee suoraan Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, millaisen rahoitusosuuden Lahden kaupunki tulee saamaan alueellista vastuumuseota varten ja miten rahasumma käytetään yhdessä Lahden kaupungin oman rahoitusosuuden kanssa. Valtionosuus maakunnallisesta työstä on uudistuksen jälkeen 85% henkilötövuosista.

Maakuntauudistuksen myötä vastuumuseoiden maantieteelliset toimialueet tullaan määrittelemään uudestaan vuosina 2019–2020. Lähtökohta on, että vastuumuseon alue on sama kuin uuden maakunnan, mikä tulee muuttamaan maakuntamuseon nykyistä toimialuetta; Mäntsälä on jäämässä pois ja litti tulossa tilalle ellei muuta sovita. Museo voi ottaa tehtäviä myös toisesta maakunnasta, jos ko. maakunnan museo ei niitä hoida. Tällaisia ovat esimerkiksi arkeologiseen kulttuuriperintöön tai rakennussuojeluun liittyvät tehtävät. Uuteen, vuonna 2020 voimaan tulevaan museolakiin on kirjattu nämä asiat.

Uuden alueellisen vastuumuseon tehtävät on jo hahmoteltu Opetus- ja kulttuuriministeriössä uuden museolain ja valtionosuusjärjestelmän uudistustyössä seuraavasti kolmeen eri tehtäväluokkaan:

1. Alueellisen museotoiminnan edistämistehtävä

toimia kulttuuriperinnön asiantuntijana sekä kehittää ja edistää museo-toimintaa, toimialansa yhteistyötä sekä kulttuuriperinnön tallentamista ja digitaalista saatavuutta.

2. Kulttuuriympäristötehtävä

toimia kulttuuriympäristön, erityisesti rakennetun ympäristön ja arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntijaviranomaisena, joka antaa asiantuntijalausuntoja, osallistuu viranomaisneuvotteluihin ja antaa neuvontaa, sekä kehittää ja edistää kulttuuriympäristön vaalimista, toimialansa yhteistyötä sekä kulttuuriympäristötiedon digitaalista tallentamista ja saatavuutta.

3. Alueellinen taidemuseotehtävä

toimia taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana sekä kehittää ja edistää toimialansa yhteistyötä sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön tallentamista ja digitaalista saatavuutta.

Uusimuotoinen tehtäväkenttä ja toimialue ovat suunnitelmien mukaan voimassa vuoden 2020 alusta lähtien. Edellä lueteltujen tehtävien hoitaminen edellyttää museon kulttuuriympäristö- ja alue-museotyöstä vastaavan henkilökunnan määrän lisäämistä nykytasostaan.

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen tavoitteena on yksinkertaistaa alueidenkäytön suunnittelua ja kehittää rakentamisen ohjausta. Koska maankäyttöhankkeissa viranomaistehtäviä hoitaneiden ely-keskusten toiminta lakkaa ja tehtävät jaetaan uudelleen, kasvaa uuden vastuumuseon merkitys entisestään.

2. Tutkimusohjelma 2018–2022

2.1. TUTKIMUSOHJELMAN 2013–2017 ARVIOINTI

2.1.1. Arkeologia

Lahden torikaivauksen 2013 kaivausraporttia ei saatu valmiiksi viime ohjelmakaudella. Työ on edelleen kesken, mutta raportin on tarkoitus valmistua vuodenvaihteessa 2018–2019. Yhdessä jälkitöiden kanssa aloitettiin kaivaustuloksia esittelevän artikkelikokoelman valmistelu. Kaivausten henkilökunnasta suuri osa on mukana julkaisun teossa ja artikkeleiden käsikirjoitukset ovat valmistuneet, mutta odottavat toimitustyötä. Julkaisu ilmestyy 2019.

Jääkauden jälkeistä asutusta käsittelevä tutkimushanke Laatokan Karjalassa kanssa saatiin päätökseen 2015. Tutkimustuloksia esiteltiin suomalais-venäläisessä arkeologisymposiumissa 2014 ja sen pohjalta julkaistussa artikkelikokoelmassa. Yhteenveto koko tutkimushankkeesta esiteltiin Euroopan mesoliittisen kauden tutkijoiden konferenssissa Belgradissa elokuussa 2015 ja sen konferenssijulkaisussa. Vastaavaa tutkimusta ei tehty Päijät-Hämeessä, vaikka tutkimusohjelmassa niin suunniteltiin, koska kenttätöihin käytössä olleet resurssit suuntautuivat pelastuskaivauksiin ja valvontoihin kaupunkialueella.

Lahden kaupungin tekninen toimiala tilasi museolta arkeologisia valvontoja ja koekaivauksia vuosina 2015 Torikadun, 2016 Aleksanterinkadun ja 2017–2018 Ranta-Kartanon työmaille. Kaikissa oli odotettavissa jäänteitä Lahden kylästä tai sitä vanhemmasta asutuksesta, joten valvonnat olivat luonteva jatke vuoden 2013 torikaivaukselle.

Lähestyvä sisällissodan muistovuosi aiheutti sen, että museo aloitti 2016–2017 sisällissodan taistelupaikkojen kartoitukset ja koekaivaukset, joiden tarkoitus oli tarkentaa 1996 tehtyjen kenttätöiden dokumentaatiota ja tuottaa uutta tietoa muistovuoden tarpeisiin. Työ palveli lopulta myös urheilukeskuksen alueen maankäytön suunnittelua ja muuttui osittain viranomaistyöksi. Hankkeeseen liittyi yhteistyö metallinetsijöiden kanssa.

Museon uudistetussa Tutkimuksia-sarjassa julkaistiin määräraikaisissa työsuhteissa pitkään palvelneiden Eetu Sorvalin ja Päivi Revon arkeologian opinnäytetyöt. Arkeologisia tutkimuksia oli selvästi suunniteltua enemmän. Ilman eri hankkeissa työskennelleitä määräraikaisia tutkijoita työssä ei olisi onnistuttu.

2.1.2. Rakennustutkimus

Rakennetun kulttuuriympäristön tutkimuksen osalta museo julkaisi viime ohjelmakaudella kaksi Riitta Niskasen teksteihin ja Tiina Rekolan kuviin perustunutta teosta: sakraalirakennuksia esittelevän *Pyhän ja hiljaisuuden mailla* (2014) ja puistoja ja puutarhoja esittelevän *Ihanuuden tähden* (2015). Historiallisen museon Suomen itsenäisyyden juhluvuoden näyttelyyn *100 askelta Lahdessa* valmistui saman niminen artikkelikokoelma, jossa keskeisellä sijalla oli lahtelaisen rakennetun ympäristön muutos.

Taidemuseossa oli vuodenvaihteessa 2017–2018 konservaattori Jorma Lyytikäisen elämäntyötä esittelevä näyttely, joka valotti konservaattorin ammattia myös yleisesti. *Kulttuuriperintöä konservoimassa – Jorma Lyytikäisen työskäntä* -näyttely jatkoi Lahdesta kiertonäyttelyinä muihin alueen museoihin ja on siten myös osa maakuntamuseotyötä. Näyttelyä edelsi tutkija Riitta Niskasen ja Tuija Vertaisen tekemä haastattelu-, kokoelma- ja rakennustutkimus, joiden tulokset julkaistiin näyttelyinä.

Nastolan kunta yhdistyi Lahteen vuoden 2016 alusta, minkä seurauksena Lahden Teknisen toimialan rakennusvalvonta ja kaupunkisuunnitteluyksikkö yhdessä museon kanssa toteutti Nastolan kunnan rakennetun kulttuuriperinnön selvitystyön. Museota edusti tutkija Riitta Niskanen. Samassa yhteydessä museon valokuvaaja Tiina Rekola teki laajan valokuvadokumentoinnin Nastolassa, joka hyödytti myös kuva-arkiston kartuntaa. Tutkija Päivi Siikaniemi ja valokuvaaja Tiina Rekola dokumentoivat yhdessä Päijät-Hämeen kuntakeskuksia vuosina 2016–2017.

Seitsemän kunnan päivitys- ja täydennysinventoinnin tarvekartoitus valmistui syksyllä 2017, ja sen teki konsulttina FM Teija Ahola. Selvitys antaa konkreettisen kuvan päijäthämäläisten kuntien vanhentuneesta sekä alueellisesti ja laadullisesti epätasaisesta inventointiaineistosta.

Vääksyn kulttuuriympäristöohjelma valmistui syksyllä 2017 ja museo osallistui sen käynnistämiseen ja ohjausryhmätyöskentelyyn. Lisäksi eritasoiset kaavahankkeet Päijät-Hämeessä ja Mäntsälässä ovat edellyttäneet viranomaistoihin liittyviä selvityksiä. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden laajojen korjaushankkeiden ja purkamismenettelyjen yhteydessä museo on edellyttänyt rakennushistoriaselvitysten tekemistä.

Museon rakennustutkijat, arkeologit ja maakuntatutkija järjestivät maaliskuussa 2017 kuntapäätäjille sekä rakentamisesta ja maankäytön suunnittelusta vastaaville henkilöille tarkoitettun *Vaikuttava kulttuuriympäristö* -nimisen seminaarin. Seminaarin esitelmät julkaistiin museon Tutkimuksia-sarjassa. Sille jatkona Historiallisessa museossa järjestettiin syksyllä 2017 kaikille avoin rakennettua kult-

tuuriympäristöä ja sen arvoja käsitellyt seminaari:

Rakennettuun kulttuuriympäristöön ja sen tutkimukseen liittyvä päätyö tehtiin viranomaislausuntoina, mutta sen lisäksi tutkimusnäkökulmaa hyödynnettiin museon näyttelyissä ja julkaisuissa. Työtä oli selvästi enemmän kuin edellistä tutkimusohjelmaa tehtäessä ennakoitiin, mutta työssä onnistuttiin hyvin. Rakennustutkimus ja rakennustutkijat saivat runsaasti näkyvyyttä julkisuudessa erilaisissa suojelutapauksissa ja kaavahankkeissa sekä yleensä kulttuuriperinnön asiantuntijoina.

2.1.3. Kokoelmiin ja näyttelyihin liittynyt tutkimus

Julistemuseon kokoelmia esitelty suurteos *Julisteita Suomesta – Lahden Julistemuseon kokoelmia* julkaistiin vuonna 2013 ja teos voitti vuoden parhaan taidekirjan Eliel Aspelin -palkinnon. Kirjan tekstit olivat Julistemuseon tutkija Kari Savolaisen sekä Taidemuseon entisen amanuenssi Ulla Aartomaan käsialaa. Tiina Rekola kuvasi kaikki julkaisun julisteet.

Samana vuonna aloitettu Klaus Holman muistokokoelman tutkimus saatiin päätökseen 2017, ja yliopistotutkijoiden tieteellisiin artikkeleihin perustunut Suomen Taidehistoriallisen seuran julkaisu *Kauneus, arvo ja kadonnut menneisyys* julkaistiin Historiallisella museolla alkuvuonna 2018. Julkaisun kokoelmakuvat olivat Tiina Rekolan ottamia.

Vuonna 2013 Historiallisella museolla avattiin *Viipuri mon amour* -niminen näyttely, jossa esiteltiin Viipurin historiallisesta museosta evakuoituja kokoelmia ja Viipuria laajasti. Näyttelyyn liittyen museo julkaisi Lahden kartanon ystävät ry:n kanssa Riitta Niskasén ja Hannu Takalan toimittaman artikkelikokoelman *Arkkitehdeistä vänkäreihin – Viipurin perintö Lahdessa*. Teoksessa on yhteensä 10 artikkelia. Pietarin Eremitaasin museon kanssa ideoitu laaja yhteisnäyttely sen sijaan jäi toteutumatta, vaikka valmistelutöitä tehtiin runsaasti Hämeenlinnan ja Lappeenrannan taidemuseoiden kesken.

Kokoelmapäällikkö Sari Kainulaisen ja tutkija Päivi Vickholmin teksteihin ja museon kuva-arkiston sekä valokuvaaja Tiina Rekolan kuviin perustuneen monivuotisen kokoelmatutkimustyön *Asko - huonekaluja Lahdesta* ilmestyi vuonna 2016.

Hiihtomuseon puusuksia ja muita kokoelmia tutkineen sekä suksenvalmistajien historiaa ansiokkaasti koonneen Timo Siukosen mittava tutkimus *Puusuksia Suomesta* julkaistiin museon ja Docendo-kustantamon yhteistyönä 2016.

Historiallisella museolla oli 2016–2017 museon kuva-arkiston kokoelmista koottu Lefrénin leipuriperheen elämästä kertunut näyttely. Näyttelyn jälkeen kuva-arkistonhoitaja Päivi Taipale

Ilmari Tapiovaaran suunnittelema Pirkka-kalusto, kuva Tiina Rekola / Lahden museot

koosti perheen elämästä ja 1800–1900-lukujen Lahdesta laajan monografian, joka julkaistiin vuonna 2017 nimellä *Kaneli ja kardemumma*. Kaupungin teknisen toimen ja museon rakennustutkija Riitta Niskasen yhteistyönä kokoama *Paperitiikerit* -näyttely oli esillä Historiallisella museolla touko-kesäkuussa 2017. Näyttely ja sen yhteydessä ollut seminaari käsittelivät eri kaupunkien toteutumattomia kaavoitussuunnitelmia.

Vuonna 2016 Historiallisella museolla aloitettiin *Kuukauden ilmiö* -niminen näyttelykonsepti. Museokaupan tiloissa olleeseen pieneen näyttelyvitriiniin koottiin noin kuukauden välein pienoisnäyttely ajankohtaisesta teemasta, jota valotettiin lyhyellä historiakatsauksella. Museon tutkimushenkilökunta vastasi yhdessä näyttelyamanuenssin kanssa aihevalinnasta ja taustatutkimuksesta. Vuosina 2016–2017 ehti esillä olla yhteensä 18 eri ilmiötä.

Radio- ja TV-museon peruskunnostuksen yhteydessä (2015–2016) talosta teetettiin rakennushistoriaselvitys, jonka teki arkkitehti Jorma Latva. Myös museon oman toiminnan historia selvitettiin samassa yhteydessä tehdyn näyttelyiden uusimisen kanssa.

Hiihtomuseon peruskunnostuksen ja näyttelyiden uusimisen yhteydessä (2016–2017) tutkittiin erityisesti koululaishiihdon historiaa.

2.1.4. Muu tutkimus ja tiedonvälitys

Lahden kaupungin 110-vuotisjuhlaa vietettiin vuonna 2015. Museon tutkijat kirjoittivat aiheeseen liittyvän laajan artikkelisarjan Etelä-Suomen sanomiin. Artikkelit kuvineen julkaistiin teoksessa *Nyt Lahteen!*, josta ilmestyi myös venäjänkielinen painos *Poedem v Lahti!*. Edellisen tutkimusohjelman kaudella museo julkaisi yhteensä yhdeksän teosta (ks. liite).

Museo elvytti vuonna 2016 Tutkimuksia-sarjan, jossa edellinen nide oli ilmestynyt 2008 ja sitä edellinen 1998. Sarjan ulkoasu uudistettiin ja painotyö kilpailutettiin. Sarjassa ilmestyi lyhyessä ajassa kolme teosta: kaksi arkeologian alan opinnäytetyötä (Eetu Sorvali ja Päivi Repo) ja kulttuuriympäristöä käsittelevä artikkelikokoelma (toim. Piritta Häkälä & Riitta Niskanen & Anna-Riikka Vaden).

Tutkimuksia-sarjassa julkaistaan kaupunginmuseon omia tutkimuksia sekä ulkopuolisten tekemiä tutkimuksia silloin, kun ne liittyvät museon tutkimusohjelman, kokoelmaohjelman tai näyttelytoiminnan aihepiireihin. Yhtenä tavoitteena on julkaista näihin teemoihin liittyviä yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä. Tutkimuspäällikkö toimii sarjan kustannustoimittajana, mutta jokaisen

niteen toimittaja ja sarjaan otettavat julkaisut päätetään tutkimusyksikön kokouksissa.

Maakuntamuseotyöstä kertova alun perin painettu ja sittemmin sähköiseksi muutettu julkaisu *Maakunnan mainiot* lopetettiin vuonna 2016. Julkaisun toimitustyö vei aikaa, eikä se enää loppuvuotona saavuttanut tavoiteltua määrää lukijoita. Julkaisun sijaan alettiin kirjoittaa blogitekstejä samalla nimellä tammikuusta 2017 alkaen. Vuonna 2017 blogissa julkaistiin 13 kirjoitusta.

2.2. TUTKIMUSTOIMINNAN KÄYTÄNNÖN TAVOITTEET 2018–2022

2.2.1. Arkeologia

Arkeologinen tutkimus ja toiminta keskittyy viranomaistyöhön liittyviin löytöpaikkatarkastuksiin, muinaisjäännösten rajauksiin ja pienimuotoisiin, korkeintaan yhden työpäivän mittaisiin valvontatöihin. Koekaivaukset tai pidempikestoiset valvontatyöt museo laskuttaa. Esteellisyyšnäkökulman perusteella museo ei tarjoudu aktiivisesti tekemään museon omiin lausuntoihin perustuvia kaavinventointeja tai pelastuskaivauksia omalla toimialueellaan. Muutaman päivän pituiset valvonnat ja niistä seuraavat mahdolliset koekaivaukset museo tekee myös omalla toimialueellaan, jos rakennuttaja tilaa työn suoraan museolta ja museolla on käytössä henkilöresursseja.

Kulloinkin käytössä olevien henkilöresurssien puitteissa museo voi osallistua oman toimialueensa ulkopuolella tapahtuvista kaavinventoinneista, laajoista valvontatöistä tai pelastuskaivauksista järjestettäviin tarjouskilpailuihin ja niistä mahdollisesti aiheutuviin töihin tutkimuspäällikön päätöksellä.

Lahden kaupungin alueella tapahtuvissa maankäyttöhankkeissa museo sen sijaan on mukana kolmesta syystä käytössä olevien henkilöresurssien mukaan. Ensinnäkin museo on yksi kaupungin omista palveluyksiköistä, jotka toimivat kotikaupungin alueella palveluitaan tarjoten. Toiseksi museo on tehnyt jo 1990-luvun puolivälistä lähtien aktiivisesti tieteellistä tutkimusta kivikauden asutukseen liittyen Lahdessa ja naapurikunnissa. Kaikki valvonnat ja pelastuskaivaukset tuottavat tietoa myös tutkimuskäyttöön, turvaavat tutkimuksen jatkuvuutta ja mahdollistavat tutkimustyön esittelyn museon omissa näyttelyissä. Kolmanneksi kaikki keskusta-alueella tapahtuvat maankäyttöhankkeet liittyvät Lahden kylän historian selvittämiseen ja niiden tutkimisella museo pitää huolen siitä, että kaivausaineisto säilyy Lahden kaupunginmuseon tutkimus- ja näyttelytoiminnan sekä museopedagogiikan käytettävissä.

Vuonna 2018 Lahden vanhan linja-autoaseman ympäristössä tehtiin mittavia liikennejärjestelyjä,

joiden maankaivuuseen liittyi arkeologinen valvonta. Lahden Tekninen toimiala tilasi työn museolta, johon palkattiin kaksi arkeologia, Eetu Sorvali ja Piritta Häkälä.

Vuosina 2018–2019 museo jatkaa omiana työnään sisällissodan taistelupaikkojen merkitsemistä maastoon sekä kohteiden maisemointia pienimuotoisella vesakonraivauksella yhdessä kaupungin Teknisen toimialan kanssa. Syksyllä 2017 saatiin valmiiksi opastauluin ja kulkumerkein varustettu polku Urheilukeskuksen Kisatulikukkulalle. Vuonna 2018 vastaavanlainen merkintä tehtiin Urheilukeskuksessa Suurhallin läheisyydessä ja Suurmäen juuressa sekä Radiomäellä ja Salpausselän koulun luona. Vuonna 2019 työtä jatketaan Tiirismaan koulun viereisissä metsiköissä sekä Ruolan harjulla. Lahden torikaivauksen 2013 jälkityöt olivat poikkeuksellisen laajat ja niiden rinnalla on valmisteltu artikkelikokoelman julkaisua. Kaivauskertomus valmistuu 2018–2019 ja artikkelikokoelma julkaistaan kirjana 2019. Kirjan toimittavat kaivausjohtajana toiminut FT Liisa Seppänen ja museon tutkimuspäällikkö.

Historiallisen museon perusnäyttely käsittelee esihistoriaa sekä arkeologista tutkimusta. Tarkeimmat painopisteet selviävät käsikirjoituksen valmistuessa vuoden 2019 kuluessa. Näyttely aukeaa loppuvuonna 2020. Arkeologiassa on varauduttava perusnäyttelyn teemojen aiheuttamaan arkistotutkimukseen ja tarvittaessa täydentämään tietoja kenttätöillä.

Resurssien puitteissa tulevilla ohjelmakaudella käynnistetään myös Vesijärven ranta-alueiden tai maakuntakaavassa olevien maankäytön painopistealueiden arkeologinen inventointi. Työ palvelee arkeologista perustutkimusta, mutta samalla saadaan ajantasaista tausta-aineistoa kaavoitukseen ja museon viranomaistyöhön.

2.2.2. Rakennustutkimus

Lahden Nastolan kulttuuriympäristödokumentointi saatetaan loppuun ohjelmakauden aikana. Mäntsälässä tehdään museon asiantuntijaohjauksella koko kunnan kattava dokumentointi ja inventointi sekä eräitä muita suppeampia inventointeja, kuten kuntakeskuksen inventointi.

Seuraavaa Lahden yleiskaavakerrosta varten päivitetään aikaisemmat inventoinnit. Museo on esittänyt strategisen asiakirjan laatimista kaupungin omistamista, myytäviksi päätetyistä kiinteistöistä, erityisesti kouluverkon rakennuksista. Asiakirjalla on tarkoitus hallita rakennuksiin kohdistuvia toimenpiteitä kokonaisvaltaisesti, ei tapaus kerrallaan.

Maakunnan rakennusinventointien päivitys- ja tarvekartoituksen (2017) pohjalta pyritään edistämään inventointeja, erityisesti modernin rakennusperinnön osalta. Kulttuuriympäristön inventointien saattamista digitaaliseen muotoon ja aineiston saatavuutta edistetään.

Kirkonkylä- ja taajamadokumentoinnin aineistoa on tarkoitus hyödyntää käynnistämällä virtual reality -tekniikalla eri aikatasoilla esittelevän ohjelman teko. Pilottiversiossa tarkastellaan Hollolan kirkonkylän ja Hämeenkosken keskustan muutoksia.

Koko kaupunginmuseon luettelointiohjelma on muuttumassa. Tavoitteena on saada ohjelma, johon voidaan liittää myös kulttuuriympäristötyössä (arkeologian ja rakennustutkimus) syntynyt aineisto.

2.2.3. Kokoelmat

Klaus Holman muistokokoelman muutamista esineryhmistä sekä kokoelman synnystä julkaistiin tieteellinen artikkelikokoelma helmikuussa 2018. Kirjoittajat olivat museon ulkopuolisia asiantuntijoita, ja teos ilmestyi Suomen Taidehistoriallisen seuran sarjassa. Julkaisuun päätyneen tutkimushanke käynnistyi syksyllä 2013. Uusin tutkimustieto tarjoaa hyvän lähtökohdan Historiallisen museon perusnäyttelyn suunnittelulle ja Holman kokoelman esittelylle. Tutkimustiedot julkaistaan soveltuvin osin myös Finna.fi alustalla. Finnasta löytyy nyt Salpausselän kisojen ja Lahden MM-kisojen kisaleimakuoria ja -kortteja 1930-luvulta nykypäivään, lähes 500 objektia, lokakuusta 2018 lähtien. Salpausselän kisoihin ja hiihdon MM-kisoihin liittyvää aineistoa tullaan lisäämään Finnaan tulevana vuosina. Myös radio- ja tv-historiallista aineistoa siirretään lähivuosina Finnaan.

Askon huonekalutuotantoon liittyvä tutkimustyö jatkuu siirtämällä digitoituja huonekalupiirustuksia museoiden yhteiseen hakupalvelu Finnaan. Viipurin historiallisen museon tekstiilikokoelman tutkimus aloitetaan apurahalla ja museon tietokantamigraation kantasiivouksen yhteydessä tehtävä täydennysluettelointi pohjautuu kokoelmien perustutkimukseen. Kokoelmaohjelma Musketista luovutaan, koska Museovirasto on luopunut ohjelmasta eikä kehittä sitä enää. Uusi kokoelmaohjelma Lahden museoille hankitaan vuoden 2020 aikana.

Meneillään on myös Suomen taidepiirtäjien liiton kokoelman tutkimushanke sekä Lahden julkisiin taideteoksiin liittyvä tutkimushanke. Seuraava Julistettriennale on vuonna 2020. Tavoitteena on

ennalta sovitun julisteaineiston valokuvaaminen ja siirtäminen sähköiseen kokoelmatietokantaan.

Aluetaidemuseon osalta käynnissä on peruspalvelus- ja tutkimustyö Päijät-Hämeen alueen kuntien omistamien taidekokoelmien laajuudesta, kunnosta ja sijainneista.

2.2.4. Näyttelytoimintaan liittyvät tutkimukset ja hankkeet

Historiallinen museo sulkeutui syksyllä 2018 pohjakerroksen korjaustöiden vuoksi. Korjattu museo avautuu tämänhetkisen tiedon mukaan keväällä 2020 kokonaan uusittuine näyttelyineen. Perusnäyttely kattaa Lahden alueen historian jääkaudenjälkeisestä ajasta alkaen. Näyttelyamanuenssi Ilkka Kuhanen käsikirjoittaa näyttelyn, mutta sisällön tuottavat museon tutkijat. Kulttuurihistorialliseen esineistöön ja kuvakokoelmaan liittyy merkittävä taustatutkimus näyttelyä koostettaessa.

Suomalaisen naiskilpahiihdon ja mäkihypyn vaiheista on tulossa julkaisu *Suomen naiset ladulla ja mäessä talvella 2020*. Julkaisu pohjautuu saman nimiseen näyttelyyn. Naisten talviurheilun historiasta kertova erikoisnäyttely on suunnitteilla Hiihtomuseoon 2020-luvun alkupuolella.

Museossa alkoi syksyllä 2017 Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella toteutettava hanke, jonka tavoitteena on löytää keinoja, joilla museon näyttelyihin, kulttuuriperintö- ja taidekasvatukseen pääsevät osallisiksi myös ne, joille museon tarjoamiin palveluihin tutustuminen on muuten hankalaa. Hanke ”Lahden museoiden näyttelyt virtuaalisesti Päijät-Hämeen maakuntaan” päättyy vuoden 2018 lopussa ja se työllistää yhden tutkijan. Hanketta koordinoi maakuntamuseotutkija Anna-Riikka Vaden. Kyseessä on pilottihanke, joka tähtää museon näyttelyiden esittelyyn uusimmalla virtuaaliteknologialla muualla kuin museon näyttelytiloissa.

Tulevan Taide- ja muotoilukeskuksen uuden perusnäyttelyn taide- ja julistekokoelman esittelyyn liittyy mittava taustatutkimus lähivuosina.

2.5. Muu tutkimus

Kaupungin sivistystoimenjohtaja antoi museolle loppuvuonna 2016 tehtäväksi Nastolan historian osan IV kirjoitustyön. Museo teki oman sisältö- ja budjettisuunnitelman, jonka mukaan hanke kestää kolme vuotta 2017–2019. Suunnitelma hyväksyttiin kaupunginhallituksessa, mutta hankkeen jo olemassa käynnissä kävi ilmi, että rahoitus hankkeelle tulee Valtioneuvoston kuntien yhdistymiseen

myöntämistä määrärahoista ja voi kattaa ainoastaan vuodet 2017 ja 2018. Museo joutuu näin ollen itse hankkimaan vuoden 2019 rahoituksen hankkeelle. Kirja julkaistaan syksyllä 2020.

Nastolan historian osa IV kattaa vuodet 1945–2015. Kirjoittajana toimii FM Ville Eerola ja toisena tutkijana FM Sini Ojala. Historian kirjoittamisen lisäksi hankkeeseen liittyy muistitiedon keruuta, näyttelyitä sekä muita toimia, joilla yritetään aktivoida paikallisväestöä kotiseudun perinteen tallentamiseen ja arvostamiseen. Hankkeeseen kuuluu historiatoimikunta, joka tarjoaa kirjoittajalle asiantuntija-apua ja toimii teoksen sisällön osalta työnohjaajana. Toimikunnan puheenjohtajana toimii HuK Janne Ridanpää. Hankkeen ohjausryhmä seuraa hankkeen taloutta ja etenemistä, ja sen puheenjohtajana toimii museon tutkimuspäällikkö.

2.3. TUTKIMUSTIEDON LEVITTÄMINEN

2.3.1. Viranomaislausunnot

Rakennetusta ja arkeologisesta kulttuuriperinnöstä annetut lausunnot ovat museon välittöimpiä ja vahvimpia yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineitä. Lausunnot perustuvat aina tutkimustietoon ja kaikki museon kulttuuriympäristöön kohdistuvia toimenpiteitä koskevat päätökset esitetään lausunnoissa. Lausunnot on julkaistu helmikuusta 2013 alkaen museon internet-sivuilla.

Museon antamien lausuntojen ulkoasu ja malli sekä lausunnonkirjoitusprosessi yhdenmukaistetaan vuoden 2018 kuluessa. Lausunnonssa tulee käydä yksilöidysti ilmi ne tutkimukset ja selvitykset, kuten inventointi, rakennushistoriaselvitys, kuntotutkimus, katselmus, tarkastuskäynti, prospektointi tai arkeologinen kenttätyö, johon museon analyysi ja johtopäätös perustuu. Selvitysten yhteydessä on mainittava niiden tekijä ja ajankohta, jotta tuoreus ja luotettavuus taataan. Mikäli selvitykset puuttuvat, ovat ajallisesti liian vanhoja tai laadullisesti riittämättömiä, sekin tuodaan lausunnonssa ilmi ja edellytetään selvitysten päivittämistä kaavaprosessin kuluessa.

2.3.2. Tutkimuksia-sarja

Tutkimuksia-sarjan julkaisemista jatketaan edelleen ja tavoitteena on saada vuosittain 2–3 nidettä julkaistuksi. Vuonna 2018 ilmestyi FM Anne Takalan kasvatustieteen pro gradu -työhön pohjautuva

Sisällissota oppikoulun ja peruskoulun historian oppikirjoissa. Arkkitehti Heidi Kontulaisen arkkitehtuurin opinnäytetyö *Talo Tapanilassa* ja museon tutkija Susanna Korhosen Taidehistorian/kulttuuripolitiikan maisteriohjelman pro gradu -työ *Taloton taidemuseo – Lahden museo- ja taidelautakunnan taidemuseorakennusta käsittelevät puheenvuorot 1950–1982* julkaistaan 2019.

2.3.3. Monografiat ja artikkelikokoelmat

Näyttelyihin ja museon muuhun tutkimukseen perustuva tutkimus on julkaistu artikkelikokoelmina tai monografioina. Julkaisujen tavoitteena on syventää näyttelyiden teemoja ja saattaa muu tutkimustieto leviämään laajemmalle.

Tavoitteena on, että museo julkaisee jatkossa vuosittain 1–2 laajempaa artikkelikokoelmaa tai monografiaa yksin tai yhdessä yhteistyökumppaneidensa kanssa museon näyttelyihin tai muihin ajankohtaisiin teemoihin liittyvistä aiheista.

Taidemuseon kokoelmateos *Helmiä Lahden taidemuseon kokoelmista* ilmestyi kesällä 2018. Sitä varten tehty mittava kuvausprojekti palvelee myös kokoelmanhoitoa ja myöhempää tutkimusta. Kirjan teosvalikoima palvelee tulevan Taide- ja muotoilukeskuksen kokoelmaosuuden suunnittelua. Keväällä 2018 ilmestyi myös kolmas painos teoksesta *Taistelu Lahdesta 1918*.

Tulevalle ohjelmakaudelle on tehty suunnitelmat myös Lahden torikaivauksen tulosten julkaisemisesta artikkelikokoelmana sekä Lahden kaupunkia käsittelevän Tiina Rekolan kuviin ja Riitta Niskasen teksteihin perustuvan *Fragmentteja*-teoksen julkaisemisesta. Kaikki julkaisut päätetään tutkimusyksikön kokouksissa.

2.3.4. Luentosarjat ja kaupunkikävelyt

Vuosi 2018 on Suomen sisällissodan muistovuosi. Siihen liittyen museo järjesti huhtikuussa 2018 laajan luentosarjan, johon liittyi useita kaupunkikävelyjä. Myös Historiallisen museon *100 askelta Lahdessa* -näyttelyn teemaan liittyviä kävelykierroksia jatkettiin. Vuosi 2018 oli myös kulttuuriperinnön eurooppalainen teemavuosi, mihin liittyen museo valmisti omaa ohjelmaa syksyille.

Vastaavia teemakokonaisuuksia, jolla tutkimustietoa saadaan levitettyä mahdollisimman laajalle, järjestetään jatkossa yksin tai yhteistyökumppaneiden, kuten Lahden kartanon ystävät ry:n kanssa.

Esimerkiksi vuonna 2020 tulee kuluneeksi 80 vuotta talvisodan päättymisestä ja Karjalaisevakoiden tulosta Lahteen, mikä tarjoaa yhden mahdollisuuden teemakokonaisuudelle. Muita teemoja on mietittävä aktiivisesti kullekin vuodelle erikseen.

Taidemuseo järjestää tulevalle ohjelmakaudella useita taidehistorian luentosarjoja. Museo pyrkii lisäämään kulttuuriympäristötietoutta etenkin kuntapäätäjien ja maankäytön suunnittelusta vastaavien tahojen keskuudessa. Tämä tapahtuu mm. järjestämällä teemaan liittyviä seminaareja ja yleisötilaisuuksia em. tahoille ja yleisölle sekä Lahdessa että muualla toimialueella. Seuraavat seminaarit järjestetään syksyllä 2018 Mäntsälässä ja Padasjoella.

2.3.5. Museon blogi ja muu tiedonvälitys

Museon tutkiva henkilökunta toimii blogitekstien kirjoittajina. Aihepiirit käsittelevät monipuolisesti Lahden museoiden ja Päijät-Hämeen maakuntamuseon ajankohtaisia teemoja Maakuntamuseotutkija kokoaa tekstit ja toimittaa blogia. Tavoitteena on julkaista uusi blogiteksti vähintään neljän viikon välein.

3. Lopuksi

Lahden museoiden 2018–2022 tutkimusohjelman aikana koko Suomen museolaitoksen toimintaympäristö ja -edellytykset tulevat muuttumaan rajusti. Uuden Taide- ja julistemuseon avaaminen sekä Historiallisen museon peruskorjaus ja uusi perusnäyttely muuttavat Lahden museota niin ikään.

Museon henkilökunnan määrä ja erityisesti kulttuuriympäristötyötä tekevien tutkijoiden määrä ja tehtävänkuvat sekä alueellisen työn taloudelliset resurssit saattavat muuttua paljonkin tulevan ohjelmakauden aikana. Työtä on suunniteltava ja tavoitteita asetettava, mutta tämän tutkimusohjelman tavoitteiden toteutumista arvioitaessa on edellä kuvatut muutokset pidettävä mielessä.

Liitteet

MUSEON JULKAISUT

Museossa sovitun työnjaon mukaan kaikki museon julkaisut rahoitetaan Tutkimusyksikön budjetista ellei museonjohtaja muuta päättää. Tutkimusyksikön henkilökunta on sisällöntuottajana ja/ tai toimittajina suurimpaan osaan museon julkaisuista ja yksikkö toimittaa koko museon yhteistä Tutkimuksia-sarjaa. Julkaisuideat käsitellään Tutkimusyksikön kokouksissa, jossa tehdään päätös käsikirjoituksen hyväksymisestä julkaisuohjemaan tai monografian/artikkelikokoelman kirjoitustyön aloittamisesta sekä toimittajan/toimittajien valinnasta. Tutkimuspäällikkö laatii yhteisten keskustelujen pohjalta kullekin julkaisulle aikataulun ja budjetin.

A. Peruseriaatteet

1. museo julkaisee painettuja monografioita tai artikkelikokoelmia ja katalogeja vain jos ne liittyvät:
  - a. museon tekemiin näyttelyihin tai muiden tekemiin näyttelyihin, jotka järjestetään Lahden kaupunginmuseossa,
  - b. museon omiin kokoelmiin,
  - c. muuhun museon toimialaan ja siihen liittyvään tutkimukseen, kuten rakennustutkimukseen tai arkeologiaan silloin, kun museon omaa henkilökuntaa on ollut mukana hankkeessa,
  - d. museon järjestämiin seminaareihin.
2. Kirjoittajina voivat olla museon henkilökunnan lisäksi/sijaan ulkopuoliset, erikseen kutsutut, asiantuntijat.
3. Museo ei julkaise ulkopuolisten kirjoittajien tarjoamia käsikirjoituksia, ellei työtä ole erikseen museon toimesta tilattu, vaan käsikirjoitukset ohjataan kaupallisille kustantajille tai muille toimijoille.
4. Tutkimuspäällikkö toimii kaikkien museon julkaisujen kustannustoimittajana vastaten julkaisuprosessin etenemisestä sovitun aikataulun ja budjetin puitteissa kaupungin hankinta-/kilpailutusohjeiden mukaan, päättää myyntisihteerin kanssa teoksen ulosmyyntihinnan sekä toimii tarvittaessa toimittajan apuna käsikirjoituksen ja taittovedoksen oikolukijana.
5. Ennen kunkin teoksen kirjoitus- ja toimitustyön alkamista pidetään toimituskunnan aloituskokous, johon osallistuu tutkimuspäällikön lisäksi teoksen toimittaja(t) ja myyntisihteerit. Kokouksessa käsitellään teoksen budjetti, aikataulu ja tekniseen toimitustyöhön liittyvät asiat sekä luodaan suuntaviivat teoksen ulkoasulle ja keskustellaan taittoyöstä ja painatuksesta. Teoksen toimituskunta kokoontuu tarpeen mukaan vastuullisen toimittajan kutsusta kirjan tekovaiheen aikana.

6. Toimittajat vastaavat toimitustyössä seuraavista vaiheista:

- a. Käsikirjoituksen oikoluku ja palautus kirjoittajalle/kirjoittajille
- b. Kuvatoimittajan valinta ja kuvatoimitus
- c. Teoksen ulkoasusta (sivukoko, värisyys, kannen materiaali) päättäminen
- d. Ennakkomarkkinoinnin aloitus
- e. Taittajan valinta
- f. Lopullisen käsikirjoituksen editointi
- g. ISBN/ISSN -numeroiden tilaaminen
- h. Taittotyön ja graafisen asun kommentointi taittajalle
- i. Painopaikan kilpailutus, kun sivumäärästä on olemassa arvio
- j. Taittovedoksen oikoluku yhdessä kirjoittajien kanssa
- k. Painatuksen valvonta
- l. Julkaisu
- m. Myyntisihteerin apuna teoksen myynnissä ja tiedottamisessa

B. Museon julkaisut sarjoittain

7. Lahden historiallisen museon julkaisuja -sarja

Museo on julkaissut vuodesta 1974 lähtien Päijät-Hämeeseen liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä sekä näyttelyitä taustoittavia ja täydentäviä julkaisuja. Vuonna 2012 julkaisuperiaatteet uudistettiin ja perustettiin uusi sarja, Lahden historiallisen museon julkaisuja. Sarjassa julkaistaan museon työntekijöiden kirjoittamia monografioita tai toimittamia artikkelikokoelmia, jotka liittyvät joko Historiallisen museon näyttelyihin tai muuhun museossa tehtyyn tutkimukseen.

Museo on aiemmin julkaissut näyttelykatalogeja. Tavoitteena on elvyttää tämä perinne ja aloittaa näyttelyiden esineluetteloiden julkaisu yhdessä sopivien tekstien ja kuvien kanssa. Jokaiseen näyttelyyn liittyvässä aloituskokouksessa keskustellaan myös siitä, liitetäänkö näyttelyyn artikkelikokoelma tai monografia ja/tai näyttelykatalogi, minkä jälkeen asia siirtyy tutkimusyksikölle.

Tavoitteena on julkaista vuosittain 1–2 teosta. Jokaiselle teokselle valitaan taittaja/graafrisen ulkoasun suunnittelija erikseen ja painatus kilpailutetaan. Lahden historiaan liittyvien teosten ”Nyt Lahteen”, ”Poedem v Lahti” ja ”100 askelta Lahdessa” ulkoasu on yhdenmukainen, mutta se ei sido tulevia julkaisuja.

8. Lahden hiihtomuseon julkaisusarja

Hiihtomuseon julkaisusarja aloitti vuonna 1989. Tähän mennessä on ilmestynyt seitsemän monografiaa tai artikkelikokoelmaa yksin museon tai yhteistyössä kaupallisen kustantajan kanssa. Hiihtomuseon julkaisusarjassa julkaistaan Hiihtomuseon näyttelyihin, kokoelmiin tai ajankohtaisiin teemoihin liittyvistä aiheista.

9. Lahden Julistemuseon julkaisut

Julistemuseo on julkaissut julistebiennaleihin ja julistetriennaleihin liittyvät katalogit sekä muita julkaisuja. Omaa erillistä sarjaa ei julistemuseolla ole kuitenkaan ollut.

10. Lahden taidemuseon julkaisuja, uusi sarja

Taidemuseo on julkaissut sekä monografioita että artikkelikokoelmia näyttelyihin ja kokoelmiin ja paikallisiin taiteilijoihin liittyen. Aiemmin julkaisut ilmestyivät nimellä Taidemuseon julkaisusarja, joka uusittiin vuonna 2005 nimelle Taidemuseon julkaisuja, uusi sarja. Uudessa sarjassa on ilmestynyt kuusi teosta.

Taidemuseo ja Julistemuseo siirtyvät vuoteen 2021 mennessä uusiin yhteisiin tiloihin, minkä vuoksi molempien museoiden julkaisut ilmestyvät tulevaisuudessa yhteisessä sarjassa. Sarjan nimi päätetään myöhemmin.

11. Lahden kaupunginmuseon tutkimuksia -sarja

Sarjassa julkaistaan kaupunginmuseon omia tutkimuksia sekä ulkopuolisten tekemiä tutkimuksia silloin, kun ne liittyvät museon tutkimusohjelman, kokoelmaohjelman tai näyttelytoiminnan aihepiiriin.

Toisena tavoitteena on julkaista yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä (pro graduja ja niitä vastaavia) silloin, kun opinnäytteen aihepiiri liittyy Lahden kaupunginmuseon eli Päijät-Hämeen maakuntamuseon/aluetaidemuseon toimintaan tai toimialaan. Sarjassa voidaan julkaista myös lyhyitä yleistajuisia artikkeleita tiettyyn teemaan liittyvinä artikkelikokoelmana, esimerkiksi seminaarijulkaisuna.

Opinnäytetöiden viittauskäytäntönä säilytetään alkuperäisessä työssä käytetty tapa. Lähteet kootaan teoksen loppuun. Painettuun opinnäytetyöhön voidaan lisätä lukemista helpottamaan kuvia/karttoja, jotka eivät ole olleet mukana alkuperäisessä opinnäytetyössä, sen mukaan, miten kirjoittajan kanssa sovitaan.

Sarja on alkanut museossa jo vuonna 1974, mutta ulkoasu ja toimitustyö uudistettiin 2016. Sarjassa noudatetaan toistaiseksi vakiintunutta graafista ulkoasua, ja taitto sekä painatus tilataan vuonna 2016 kilpailutuksen voittaneesta painotalosta ja taittajalta. Tavoitteena on julkaista sarjassa vuosittain 2–3 teosta. Tutkimuksia-sarja on edullinen ja melko nopea tapa saada tutkimustietoa painatusmuodossa julki.

12. RTM:n julkaisut

Radio- ja TV-museolla ei ole ollut omaa julkaisusarjaa tähän mennessä. Jatkossa museon näyttelyihin, kokoelmiin ja muuhun toimintaan liittyen varataan mahdollisuus aloittaa oma julkaisusarja.

13. Vuosikertomus

Koko Lahden kaupunginmuseon vuosikertomus julkaistaan nykyisin sähköisessä muodossa. Toimittaja määrittää vuosittain, mutta kirjoitustyöhön osallistuvat ovat kaikki museon henkilökuntaan kuuluvat. Toimittaja hankkii kuvat yhdessä kuva-arkiston henkilökunnan kanssa ja hankkii taittajan.

14. Maakunnan mainiot -blogi

Maakuntamuseotutkija kokoaa tekstit ja toimii blogin toimittajana. Kirjoittajina ovat museon työntekijät. Blogitekstit voivat käsitellä museoon liittyviä teemoja tai muita ajankohtaisia museon toimialaan liittyviä aiheita. Tavoitteena on julkaista 12 kirjoitusta vuodessa kuukauden välein.

15. Yhteisjulkaisut muiden toimijoiden kanssa

Museo on julkaissut tähän mennessä kaksi teosta yhteistyössä kaupallisen kustantajan kanssa. Yhteistyökumppaneina ovat olleet Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS) sekä Docendo Oy. Museo on myös julkaissut viisi teosta yhdessä Lahti-Seuran, Kiveriön omakotiyhdistyksen, Kariniemi-seuran sekä Kerinkallion omakotiyhdistyksen kanssa aiheista, jotka liittyvät näiden yhdistysten toimintaan.

Yhteistyöllä on tavoiteltu kulujen tasaamista ja taloudellisen riskin minimointia sekä erityisesti apuja teoksen myynnissä ja markkinoinnissa. Vuonna 2020 ilmestyyvä Nastolan historia IV ilmestyy SKS:n ja museon yhteisjulkaisuna. Museo voi etsiä jatkossakin julkaisuilleen yhteistyökumppaneita, mutta kukin yhteistyö on arvioitava tapauskohtaisesti tutkimusyksikön kokouksessa. Yhteistyön on oltava museolle taloudellisesti ja työmäärältään mielekästä. Museo ei lähde mukaan sellaisiin yhteistyöhankkeisiin, joiden tarkoituksena on tukea taloudellisesti tai myynnin ja markkinoinnin osalta yhteistyökumppanin pyrkimyksiä tai museossa tehdyn arvion mukaan julkaisuyhteistyö vaarantaa museon riippumattomuuden.

Museon julkaisut 1974–2018

Selvityksiä ja kannanottoja -sarja 1974–1987. Sarjanumeron mukaan järjestettynä.

1. *Ohjelmia ja lausuntoja*. 1974.
2. *Päijät-Hämeen museokokous 1973–1974*. 1974.
3. *Lahden museotoimi 1924–1974*. 1974.
4. *Lahden kaupungin kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1976*. 1976.
5. *Elokuva-aineiston tallennus*. 1976.
6. *Museopäivät 1976*. 1976.
7. *Museopalvelujen käyttö Lahdessa*. 1977.
8. *Päijät-Hämeen museokokoukset 1975–1976*. 1977.
9. Heikkinen, Antero 1978: *Salpausselän vaiheet*.
10. *Päijät-Hämeen museopoliittinen ohjelma*. 1978.
11. *Museoalan asiantuntijaseminaarin alustukset 1975*. 1978.
12. *Kotiseutupäivät 1978*. 1978.
13. *Päijät-Hämeen esihistorialliset kohteet*. 1979.
14. *Päijät-Hämeen museopoliittinen ohjelma II*. 1979.
15. *Päijät-Hämeen arkeologia -seminaarin 1979 esitelmät*. 1980.
16. Nevanlinna, Lea 1980: *Päijät-Hämeen rakennusperinneselvitys*.
17. *Päijät-Hämeen museopoliittinen ohjelma III*. 1981.
18. Nevanlinna, Lea 1982: *Tankar angående nya metoder för byggnadstraditionsstudier*.
19. *Suomalaiset – keitä he ovat olleet ja mistä he ovat tulleet*. Päijät-Hämeen kesäyliopistossa 1980 pidetyn seminaarin esitelmät. 1982.
20. Nevanlinna, Lea; Antikainen, Irma & Polso, Eeva 1982: *Heinämaan käsityöläiskylä*.
21. Nevanlinna, Lea; Antikainen, Irma & Polso, Eeva 1983: *Arrakosken vanha teollisuuskylä rakennusperinneselvityksen kohteena*.
22. *Tekstiilien hoito-ohjeita paikallismuseokäyttöön*. 1983.
23. Nevanlinna, Lea; Antikainen, Irma & Polso, Eeva 1983: *Päijät-Hämeen rakennusperinneselvitys, Hartolan Vanha-Koskipää*.
24. Nevanlinna, Lea; Antikainen, Irma & Polso, Eeva 1983: *Päijät Hämeen rakennusperinneselvitys, Mäntymäen vanha höyrysaha*. 2.p. 1986.
25. von Bonsdorff, Robert 1985: *Lahden seudun suurperhosfauna 1947–1983*.
26. *Päijät-Hämeen seurantalot*. 1985.
27. *Talvi, luonto ja ihminen*. 1987.

Päijät-Häme -sarja 1987–2009. Sarjanumeron mukaan järjestettynä.

1. Vuorinen, Villehad 1977: *Vanha Hollola ja Lahti*. 2.p. 1987.
2. Saksalanmaa, Saku 1978: *Anttilanmäeltä ja aseman seutuvilta*.
3. Karivalo, Toini 1979: *Parinpellon tarinoita*.
4. *Hämäläinen 1858–1901*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä I. 1983.
5. *Suometar 1847–1866, Uusi Suometar 1869–1874*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä II. 1984.

6. *Uusi Suometar 1875–1885*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä III. 1985.
7. *Uusi Suometar 1886–1888*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä IV. 1985.
8. *Rekisteröidyt yhdistykset Päijät-Hämeessä 1919–1983 VIII*. 1985.
9. *Uusi Suometar 1889–1890*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä V. 1985.
10. *Uusi Suometar 1891–1892*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä VI. 1986.
11. *Uusi Suometar 1893–1894*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä VII. 1986.
12. *Uusi Suometar 1895–1896*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä VIII. 1986.
13. *Uusi Suometar 1897–1898*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä IX. 1986.
14. *Uusi Suometar 1899*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä X. 1987.
15. *Uusi Suometar 1900*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä XI. 1987.
16. *Uusimaa 1895*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä XII. 1987.
17. Viljanen, Osmo 1988: *Mäntsäläläiset maatalan vuotuistyöt*.
18. *Uusimaa 1896*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä XIII. 1989.
19. *Uusimaa 1897*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä XIV. 1992.
20. *Uusimaa 1898*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä XV. 1992.
21. Hölttä, Erkki 1993: *Kylänäkymiä ennen meitä*.
22. *Uusimaa 1899*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä XVI. 1995.
23. *Uusimaa 1900*. Lehtiartikkeleita ja -uutisia Päijät-Hämeestä XVII. 1996.
24. Heinonen, Jouko 2009: *Päijät-Hämeen paikallismuseot*.

Piirteitä Lahden historiaan -sarja 1975–2000. Sarjanumeron mukaan järjestettynä.

1. *Rekisteröidyt yhdistykset Lahdessa 1919–1974*. 1975.
2. *Luettelo Hollolan Lahtea käsittelevästä kirjallisuudesta*. 1976.
3. *Sisällysluettelo Lahden kaupungin kunnalliskertomuksiin 1906–1930*. 1976.
4. *Sisällysluettelo Lahden kaupungin kunnalliskertomuksiin 1931–1940*. 1976.
5. *Sisällysluettelo Lahden kaupungin kunnalliskertomuksiin 1941–1950*. 1977.
6. *Sisällysluettelo Lahden kaupungin kunnalliskertomuksiin 1951–1960*. 1977.
7. *Sisällysluettelo Lahden kaupungin kunnalliskertomuksiin 1961–1970*. 1977.
8. *Sisällysluettelo Lahden kaupungin kunnalliskertomuksiin 1971–1975*. 1977.
9. *Elinkeinoilmoitukset 1906–1951*. 1977.
10. *Elinkeinoilmoitukset 1952–1975*. 1977.
11. Forsius, Arno 1981: *Lahden kaupungin terveydenhoitolautakunta – terveyslautakunta 1906–1981*.
12. Forsius, Arno 1982: *Lahden kaupungin terveydenhoitolautakunta – sairaalalautakunta 1910–1975*.
13. *Päijät-Hämeen toiminimi- ja toimialaluettelo I-III*. (3 nidettä) 1979.
14. Forsius, Arno 1984: *Lahden kaupungin sosiaalilautakunta 1907–1984, Lastensuojelulautakunta 1924–1950, Kasvatusneuvolan johtokunta 1954–1984*.
15. Forsius, Arno 1985: *Lahden kaupunginsairaala 1910–1985*.
16. Kauppinen, Veijo 1987: *Metallialan teollisen käsityön ja metalliteollisuuden alkutaival Lahdessa (–1940)*.
17. Hassinen, Esa 1992: *Lahtelaiset ammattivalokuvaajat vuosina 1895–1930*.
18. Hölttä, Erkki 1995: *Kariniemen laidalta Vesijärven asemalle*.
19. Tupala, Unto: *50-vuotias Lahti-Seura. Puoli vuosisataa työtä Lahden parhaaksi*. Lahti-Seura ry. 1996.
20. *Ohrapellosta omakotialueeksi. 50 vuotta elämää Kerinkalliolla*. Kaija Halme (toim.) Kerinkallion omakotiyhdistys ry. 1996.

21. –

22. *Kariniemi keidas keskellä kaupunkia. Kariniemi-seuran historiikki 1988–1998.* Helena Arola (toim.). Kariniemi-seura ry. 1998.
23. *Olipa kerran Sikosuo. Muistelua Kiveriön kaupunginosan vaiheista.* Terhi Friman (toim.) Kiveriön omakotiyhdistys ry. 2000.

Lahden historia -sarja 1980–2006

- Anttila, Olavi; Heikkinen, Antero; Pihkala; Erkki & Turpeinen, Oiva 1980: *Lahden historia.* Jouko Heinonen (toim.).
- Forsius, Arno 1982: *Sosiaali- ja terveydenhuollon kehitys Hollolassa ja Lahdessa vuoteen 1865.*
- Forsius, Arno 1993: *Sosiaali- ja terveydenhuollon kehitys Hollolassa ja Lahdessa vuosina 1866–1985.* Arno Forsius & Päivi Siikaniemi (toim.).
- Ekman-Salokangas, Ulla; Heikkilä, Markku & Tuomi, Timo 1992: *Lahden historia 2.* Jouko Heinonen & Päivi Siikaniemi (toim.).
- Vihola, Teppo 1996: *Lahden talouselämän historia. Lahden historia 3.*
- Eskola, Eija; Kallio, Reino; Latikka, Olavi & Pihlaja, Juhani 2005: *Lahden historia 4:1 Lahden kulttuurilaitosten historia 1. Koululaitos, kirjasto ja liikunta.* Päivi Siikaniemi, Ulla Palmgren (toim.).
- Koski, Pirkko ja työryhmä; Lappalainen, Seija; Huovila, Marja & Heinonen, Jouko 2006: *Lahden historia 4:2 Lahden kulttuurilaitosten historia 2. Teatteri, orkesteri, museo ja kulttuuritoimi.* Ulla Palmgren (toim.).

Tutkimuksia-sarja 1974–. Sarjanumeron mukaan järjestettynä.

1. Heinonen, Jouko 1974: *Lahden museo.*
2. Rusi, Airi 1975: *Hankalan Loukku.* 2.p. 1980.
3. Aho, Matias 1984: *Haapaa metsistä – tulitikkuja Mäntsälästä.* 2.p.
4. Airas, Juha-Pekka 1976: *Keski-Lahden kirkko.*
5. Luostarinen, Heikki & Viren, Timo 1981: *Paavola.* 2.p.
6. Norjava, Aaro 1977: *Artjärveläisiä elämäkertoja.*
7. Viljanen, Osmo 1987: *Mäntsälän käsityöperinne.* 2.p.
8. Heikkinen, Antero 1977: *Salpausselkä Suomen hiihdon historiassa.*
9. Nummela, Johanna & Hahl, Maija 1977: *Lahden kaupungin kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet.*
10. Sihvola, Ari 1978: *Lahti-Seura 1946–1976.*
11. Vuorela, Irmeli 1978: *Siitepölyanalyttisiä tutkimuksia Lahden asutushistoriasta.*
12. Heikkonen, Raija 1978: *Orimattilan Heinämaan pitsinnypläys.*
13. Tolonen, Mirjami 1979: *Paleoekologinen tutkimus Kosken HI Ahvenaisen järvestä.*
14. Eronen, Matti & Matiskainen, Heikki 1979: *Luonnonolosuhteiden kehitys Etelä-Päijänteellä ja Vesijärven ympäristössä jääkauden lopusta nykyaikaan.*
15. Vuorela, Irmeli 1979: *Sysmän pitäjän asutushistorian tulkinta siitepölyanalyysin perusteella.*
16. Matiskainen, Heikki 1979: *Päijänteen arkeologinen rannansiirtymiskronologia.*
17. Forsius, Arno 1981: *Katovuosi 1867 ja sen seuraukset Lahden seudulla.*
18. Hakaste, Saara 1981: *Lahden yhteiskoulun vaikutusalue 1896–1905.*
19. Aalto, Marjatta 1981: *Vesipähkinän lämpökautinen esiintyminen Pennalassa.* Vuorela, Irmeli 1981: *Pennalan kivikautisen asuinpaikan siitepölystratigrafia.* (Artikkelit samassa julkaisussa).
20. Donner, Joakim; Alhonen, Pentti; Eronen, Matti; Junger, Hogne & Vuorela, Irmeli 1981: *Lahden*

länsipuolella sijaitsevan Työtjärven viimeisen jääkauden jälkeen muodostuneiden pohjakerrostumien ja läheisen Varrassuon biostratigrafia ja radiohiiliajoitus.

21. Paltamo, Terho 1987: *Talviolympialaisten kansainvälistyminen vuosina 1924–1984.*
22. Suutari, Pirjo 1989: *Yhdessäoloa ja etujen valvontaa. Omakotiyhdistysaate Lahden Myllypohjassa 1948–1984.*
23. Kontkanen, Marita 1991: *Metsäpellon ja Västeråsin omakotiasutus 1940–1990.*
24. Kuisma, Suvi 1992: *Rahvaan lukuharrastus Hollolassa ja Nastolassa 1830–1890.*
25. Enlund, Tapio 1993: *Väkivaltarikollisuus Lahden seudulla 1894–1907.*
26. Stjernvall-Järvi, Birgitta 1995: *Virtaan kartanot Sysmän kartanoyhteisössä 1800-luvulla.*
27. Huovila, Marja 1996: *Viipurilaistunut Lahti. Siirtoväen asettautuminen 1950-luvulle tultaessa.*
28. Palomäki, Antti 1996: *Uudisraivausta asutuskeskukseen. Siirtoväen ja rintamamiesten asuttaminen Lahden kaupunkiin vuoden 1945 maanhankintalain nojalla.*
29. Alenius, Juha 1997: *Toimeentulon pakosta valtiota vastaan. Naiset sisällissodan jälkiseurauksissa Lahdessa 1918.*
30. Nummela, Ossi 1998: *Väestönsuojelu ja väestön huolto talvisodan Lahdessa.*
31. *Lahden kaupunki ja Hennalan varuskunta 1910–1930-luvuilla.* Hannu Takala (toim.). 2008.
32. Sorvali, Eetu 2016: *Etelä-Päijänteen kivikautiset asuinpaikat ja ennustava mallinnus.*
33. Repo, Päivi 2016: *Lahden torikaivausten 2013 miestenpukujen ja muiden tekstiilien elinkaari.*
34. *Vaikuttava kulttuuriympäristö.* Piritta Häkälä, Riitta Niskanen, Anna-Riikka Vadén (toim.). 2018.
35. Takala, Anne 2018: *Vuoden 1918 sota keskikoulun ja peruskoulun historian oppikirjoissa.*

Lahden historiallisen museon julkaisuja -sarja 2012–. Sarjanumeron mukaan järjestettynä.

1. *Kuusenoksa ja lukinlanka. Sata vuotta jugendtunnelmaa.* Tuija Vertainen & Riitta Niskanen (toim.). 2012.
2. *Äyräpään kihlakunnan esihistoria II.* Hannu Takala (toim.). 2012.
3. Niskanen, Riitta & Rekola, Tiina 2012: *Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä.*
4. *Arkkitehdeista vänkäreihin. Viipurin perintö Lahdessa.* Riitta Niskanen & Hannu Takala (toim.). 2013.
5. Niskanen, Riitta & Rekola, Tiina 2014: *Pyhän ja hiljaisuuden mailla, lahtelaisten kirkkoja ja kappeleita.*
6. Niskanen, Riitta 2015: *Ihanuuden tähden, lahtelaisten puistoja ja puutarhoja.*
7. *Nyt Lahteen!* Hannu Takala & Milla-Lotta Kemiläinen (toim.). 2016.
8. *ноегем в Лахти* (Nyt lahteen -kirjan venäjänkielinen painos). Hannu Takala & Milla-Lotta Kemiläinen (toim.). 2016.
9. Taipale, Päivi 2017: *Kaneli ja kardemumma. Lefrénin leipuriperheen elämää Lahdessa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa.*
10. *100 askelta Lahdessa. Lahtelaista elämänmenoa itsenäisessä Suomessa.* Riitta Niskanen (toim.). 2017.

Lahden julistemuseon julkaisuja. Ilmestymisvuoden mukaan järjestyksessä.

- Lahden II kansainvälinen julistebiennale. Lahti II Poster Biennale Lahti.* 1977.
Lahden III julistebiennale. Lahti III Poster Biennale. Ulla Korhonen (toim.). 1979.
Akseli Gallen-Kallelan julistetaide. Ulla Korhonen (toim.). Lahden julistemuseon julkaisuja I. 1980.
Lahden IV kansainvälinen julistebiennale. Lahti IV Poster Biennale. Ulla Korhonen (toim.). 1981.
Lahden I kansainvälinen julistebiennale, 1975. Ulla Aartomaa (toim.). 1982.

Lahden V kansainvälinen julistebiennale. Lahti V Poster Biennale. Ulla Aartomaa (toim.). 1983.
Toivo Vikstedt julistetaitelijana. Ulla Aartomaa (toim.). Lahden julistemuseon julkaisuja 3. 1983.
Lahden VI julistebiennale. Lahti VI Poster Biennale. Ulla Aartomaa (toim.). 1985.
Lahden VII julistebiennale. Lahti VII Poster Biennale. Ulla Aartomaa (toim.). 1987.
Lahden VIII julistebiennale. Lahti VIII Poster Biennale. Ulla Aartomaa, Tiina Aro, Kari Savolainen (toim.). 1989.
 Niskanen, Riitta 1989: *Martti Mykkänen. Martti Mykkäsen julistetaitte 1950- ja 1960-luvulla.* Lahden julistemuseon julkaisuja 4.
 Schubert, Zdislaw 1989: *Waldemar Swierzy.* Lahden julistemuseon julkaisuja 5.
Lahden IX julistebiennale. Lahti IX Poster Biennale. Ulla Aartomaa, Tiina Aro, Kari Savolainen (toim.). 1991.
Lahden X julistebiennale. Lahti X Poster Biennale. Ulla Aartomaa, Kari Savolainen (toim.). 1993.
 Alatalo-Pöllänen, Outi 1993: *Silkkipainon tulo suomalaiseen käyttögraafikkaan ja kaupalliseen julistetaitteeseen.* Lahden julistemuseon julkaisuja 6.
 Honkanen, Helmiriitta 1994: *Vanha rakas Elanto. Elannon mainoksen historiaa vuosilta 1905–1978.* Lahden julistemuseon julkaisuja 8. Riitta Niskanen (toim.). 1994.
Poster '95 Lahti. Kari Savolainen (toim.). 1995.
 Panfilova, Vera; Slesarev, Arkadi & Niskanen, Riitta 1996: *Terveysteksti! Venäläiset ja suomalaiset raattiusjulistet 1920–1980.* Lahden julistemuseon julkaisuja 9.
Poster '97 Lahti. Kari Savolainen (toim.). 1997.
Lahden XII julistebiennale / Lahti XII Poster Biennale. Kari Savolainen (toim.). 1999.
Lahden XIII julistebiennale / Lahti XIII Poster Biennale. Kari Savolainen (toim.). 2001.
Lahden XIV julistebiennale / Lahti XIV Poster Biennale. Kari Savolainen (toim.). 2003.
Lahden 15. kansainvälinen julistebiennale / Lahti 15. International Poster Biennale. Kari Savolainen (toim.). 2005.
Ung Vai Meng, Julisteita Macaosta Macao Poster, Museu de Arte de Macau / Julistemuseo 4. 2004. Kent - leong Chi Kin (toim.), Macao Museum of Art 2004.
Lahden 16. kansainvälinen julistebiennale / The 16th International Poster Biennial Lahti 2007. Tiina Aro, Kari Savolainen (toim.). 2007.
Lahden 17. kansainvälinen julistebiennale 2009. Lahti 17. International Poster Biennial 2009. Tiina Aro, Kari Savolainen (toim.). 2009.
Hommage á Fukuda. Kriska Rudzinski (toim.) Taidejulistegalleria, painettu Lahden Julistemuseon tuella. 2009.
18. kansainvälinen julistebiennale / The 18th International Poster Biennial. Tiina Aro, Kari Savolainen (toim.). 2011.
Lahden julistetriennale. 19. kansainvälinen julistenäyttely Suomessa / Lahti poster triennial. The 16th International Poster Exhibition Suomessa 2014. Tiina Aro, Kari Savolainen (toim.). 2014.
Lahden julistetriennale. 20. kansainvälinen julistenäyttely Suomessa 2017. Lahti Poster Triennial. 20th international poster exhibition in Finland 2017. Hanna Suihko (toim.). 2017.

Lahden taidemuseon julkaisuja -sarja 1980–2003. Ilmestymisvuoden mukaan järjestyksessä.

Lahtelaista taidetta 1950–80. Korhonen, Ulla (toim.). 1980.
 Korhonen, Ulla 1980: *Kajja Ikävalko.*
 Korhonen, Ulla 1981: *Terttu Ahola.*
 Korolainen, Heli 1982: *Olavi Ryyppö.*

- Suomalaista piirustustaidetta*. Suomen taidepiirtäjienliiton kokoelmat, Maija-Riitta Mikkola (toim.) 1982.
- Väinö Hämäläisestä Pentti Melaseen, taiteilijoita Päijät-Hämeessä. Päivi Karppinen (toim.) 1982.
- Aartomaa, Ulla 1983: *Jorma Kardén*.
- Aartomaa, Ulla 1983: *Maunu Lappalainen*.
- Aartomaa, Ulla 1983: *Gunnar Uotila*.
- Aartomaa, Ulla 1985: *Antti Salokannel*.
- Aartomaa, Ulla 1989: *Olavi Lanu*.
- Sihvola, Marjukka 1991: *Taisto Rauta*.
- Koskinen, Maija 1992: *Kauko Hämäläinen 1928–1986*.
- I like it! Amerikkalaisen taiteen vaikutus Suomen taiteeseen vuosina 1966–1990*. Ulla Aartomaa (toim.) 1992.
- Parkkinen, Jukka 1992: *Jänön jälkisoppaa*.
- Maalaukset / Paintings*. Lahden taidemuseo / Lahti Art Museum. Lahden taidemuseo. Maija-Riitta Kallio, Riitta Niskanen ja Arja Roivainen (toim.). Lahden taidemuseon julkaisuja 22. 1993.
- Kallio, Maija-Riitta & Niskanen, Riitta 1994: *Tarun, laulun taikapaistot*. Kuvamuistoja Viipurista. Lahden taidemuseon julkaisuja 23.
- Palmgren, Ulla 1995: *Lahden kaupungin julkiset veistokset*. Riitta Niskanen (toim.) Lahden kaupunginmuseo, Lahden muotoiluinstituutti. Lahden taidemuseon julkaisuja 24.
- Primavera*, Kukkia maalaustaiteessa, sisustuksessa, postimerkeissä, kasvikirjoissa ja lasitaiteessa 22.3.–2.6.1996. Aartomaa, Ulla (toim.). Lahden taidemuseon julkaisuja 25. 1996.
- Sosialistista realismia 1920-luvulta 1960-luvulle*. Näyttelyluettelo. Lahden taidemuseon julkaisuja. Marja Hinkkanen, Maija-Riitta Kallio ja Riitta Niskanen (toim.). Lahden taidemuseon julkaisuja 26. 1996.
- Fabergé - loistavaa kultasepäntaidetta*. Näyttelyluettelo. Ulla Tillander-Gothenhielm ja Riitta Niskanen (toim.). Lahden taidemuseon julkaisuja 27. Lahden taidemuseo 15.2.–4.5.1997.
- Aartomaa, Ulla et al. 1998: *Olipa kerran prinsessa, Valikoima länsimaista taidetta Kiovan länsimaisen ja itämaisen taiteen museosta*. Lahden taidemuseon julkaisuja 29.
- Aartomaa, Ulla & Niskanen, Riitta 2003: *Kaupunkinäkymiä ja ateljeekuvia 1950-luvun Lahdesta*. Risto Leppänen 1926–2001.
- Joulun lapsi*. Länsieurooppalaista grafiikkaa 1400-luvulta 1700-luvulle Valtion Eremitaasin kokoelmista. Lahden taidemuseo ja Valtion Eremitaasi. Ulla Aartomaa, Ilkka Karttunen ja Maija-Riitta Kallio (toim.). 2003.

Lahden taidemuseon julkaisuja, uusi sarja 2005–. Sarjanumeron mukaan järjestettynä.

1. *Nuori 100-vuotias Lahti*. Riitta Niskanen (toim.). 2005.
2. *Aarre Heinonen 1906–2003. Eurooppalainen taiteilija ja taiteen lähettiläs*. Reijo Heinonen, Maija-Riitta Kallio, Ville-Matti Rautjoki & Marja Suna (toim.). 2006.
3. *Bongaa Lahti! Aarnen ja Tenhon kaupunkiopas*. Maija-Riitta Kallio, Riitta Niskanen, Ville-Matti Rautjoki, Kari Savolainen & Päivi Siikaniemi, Päivi (toim.). 2007.
4. *POP Rauha Rakkaus. 1960- ja 1970-lukujen elämää ja ilmiöitä*. Maija-Riitta Kallio & Ville-Matti Rautjoki (toim.). 2008.
5. *Yhteen hitsattu liitto. Liisa ja Timo Ruokolaisen elämä ja taide*. Ina Ruokolainen (toim.). 2010.
5. *Helmiä Lahden taidemuseon kokoelmista*. Tuija Vertainen (toim.). 2018.

Hiihtomuseon julkaisuja - sarja. Sarjanumeron mukaan järjestettynä.

1. *Latua!* Merja Heiskanen (toim.). 1989.
2. Peippo, Helena & Toivonen, Raimo 1992: *Esko Järvinen Oy 1932–1991*.
3. Lehtonen, Eeva-Liisa 1995: *Sporttituulia kansalle*. 1800-luvun kilpaurheilun alkulähteillä.
4. *Hiihtomuseo Lahti*. Helena Parviainen (toim.). 2001.
5. *Talvi-iloja, Winter fun*. Helena Parviainen (toim.). 2002.
6. Karisto, Antti & Laaksonen, Pekka 2011: *Punapaidat. Lahtelainen mäkilegenda*. SKS:n toimituksia 1329.
7. *Suomen suksi - suksisepästä teolliseen muotoilijaan*. Mirka Kiiänmies, Suvi Kuisma & Tiia Tiainen (toim.). 2012.
8. Siukonen, Timo: *Puusuksia Suomesta*. Docendo Oy ja Hiihtomuseo. 2016.

Yksittäiset sarjoihin kuulumattomat julkaisut ja näyttelyluettelot. Tekijän mukaan aakosjärjestyksessä.

- Aartomaa, Ulla; Niskanen, Riitta & Sturm, Päivi 1986: *Gunnar Finne 1886–1952*.
- Aartomaa, Ulla; Savolainen, Kari 2013: *Julisteita Suomesta*. Lahden Julistemuseon kokoelmia, Lahden museot.
- Alvik, Riikka 2002: *Aika matka esihistoriaan*. Päijät-Hämeen esihistoriaa ja kohteita kulttuurimatkoille.
- Attila, Jumalan ruoska. Näyttelyesite. 2002.
- Happy days are here again*. Amerikan ilmiöitä ja ajankuvaa Lahdessa 1945–1965. Päivi Siikaniemi (toim.). 1990.
- Hassinen, Esa & Bott, Iraida 2005: *Lahden kaupungin perustaja Nikolai II*. Lahden historiallinen museo.
- Hassinen, Esa; Takala, Hannu; Tervanotko, Laura & Murasheva, Veronika 2006: *Viikingit ja idän aarteet*. Lahden historiallinen museo 17.6.2006–7.1.2007.
- Hausen, Marika 1988: *Lahden kaupungintalo*. Maija Hahl, Päivi Siikaniemi (toim.).
- Heino, Soile; Mäkinen, Matti & Koskinen, Armas 2003: *Mattilanmäki – aika matka 1901–2003*. Lahden kaupunginmuseo, Mattilanmäki-seura ry.
- Heinonen, Jouko 1985: *LAHTI Raittikylästä maakuntakeskukseksi*. Heikki Mantere (toim.).
- Hellsten, Anneli; Markku, Seppo; Niskanen, Riitta & Siikaniemi, Päivi 1995: *Lahti, arkkitehtuurikohteita*. Irmeli Paasikivi (toim.).
- Huovila, Marja: *Lahden Rintamamiesten Asuntoyhdistys ry 40 vuotta (1958–1998)*. Kaveria on autettu ajoissa. Lahden Rintamamiesten Asuntoyhdistys ry ja Lahden kaupunginmuseo. 1997.
- Kainulainen, Sari & Vickholm, Päivi 2016: *Asko, huonekaluja Lahdesta*.
- Karisto, Antti 2008: *Hiilenmusta huivi*.
- Kivilä, Hannu 2007: *Lahtelaisen lukukirja*. Lahden kaupunginmuseo ja Lahti-Seura.
- Koivun ja tähden alla. Unto Ojonon, lahtelainen arkkitehti*. Riitta Niskanen (toim.). 2009.
- Kuninkaan miekka*. Keskiajan aarteita ja arkipäivää. Lahden historiallinen museo. Esa Hassinen, Hedvig Halme & Kari-Pekka Autio (toim.). 1999.
- Kähtävä-Marttinen, Minna 2004: *Ensosta Kiviniemeen. Vuoksenlaaksoa kulttuuri- ja luontomatkailijalle*. Lahden kaupunginmuseo ja Etelä-Karjalan museo.
- Laapotti, Marjukka 1994: *Lahden paikannimistö*. Päivi Siikaniemi, Unto Tupala (toim.).
- Lahden visuaalinen*. Kauno ry / Visuaalisten taiteiden keskus. Riitta Niskanen, Ismo Porna (toim.). 2005.
- Lahtea jälleenrakentamassa*. Virpi Tervonen (toim.). 1998.

- Lahti, arjen kauneus.* Heini Moisio (toim.). Lahden kaupunginmuseo ja Lahden teemavuosihanke. 2007.
- Lahti: Biennale.* Heini Moisio (toim.). 2010.
- Lahti ennen ja nyt.* Johanna Nummela (toim.). 1980.
- Lahti – Pietari kulttuurirata.* Heini Moisio (toim.). 2006.
- Mantere, Heikki 1983: *Lahden kaupunginorkesterin kolme vuosikymmentä 1950–1980.*
- Niskanen, Riitta 1993: *Thelma Salo.* Lahden kaupunginmuseon näyttelyjulkaisu.
- Niskanen, Riitta 1994: *Kuolema kaupppamiehenä. Benettonin julisteiden monimielinen maailma.* Näyttelyluettelo.
- Niskanen, Riitta 2000: *Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista.* Lahden kaupunginmuseo.
- Nuoren kaupungin pitkä historia.* Tutkimuksia Lahden menneisyydestä. Hannu Takala, Hannu Poutiainen (toim.). 1999.
- Pihlaja, Juhani 2006: *Lahden kunnallishallinto.* Rakenteita ja päätöksentekijöitä.
- Porvoonjoen yläjuoksun esihistoriallisia ja kulttuurihistoriallisia kohteita Lahden, Hollolan ja Orimattilan alueella.* Antti Lahelma (toim.). 2002.
- Puun puhe.* Päijät-Hämeen tutkimusseura ja Lahden kaupunginmuseo. Esa Hassinen, Riitta Niskanen & Birgitta Stjernvall-Järvi (toim.). 2001.
- Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirja 1995.* Esa Hassinen (toim.). 1996.
- Satavuotias Lahden kaupunki.* Lyhyt historia. (myös englanniksi). Esa Hassinen ja Jouko Heinonen (toim.). 2005.
- Sotilaan aseista.* Lahden historiallisen museon asekokoelmien näyttelyluettelo. Maija Hahl (toim.) 1987.
- Salpausselkä ja jääkaudet.* Lahden kaupunginmuseo, Geologian tutkimuskeskus. 1994.
- Sukupolvien maisema.* Porvoonjokilaakson kansallismaiseman syntyvaiheita. Hannu Poutiainen (toim.). 2002.
- Takala, Anne 1999: *Elämää ja ihmisiä vanhassa Lahdessa.* Historian opetusmateriaalia yläasteille.
- Takala, Hannu 1998: *Taistelu Lahdesta 1918.* (2.p. 2008, 3.p. 2018).
- Takala, Hannu 2004: *The Ristola site in Lahti and the earliest postglacial settlement of South Finland.*
- Takala, Hannu 2004: *Lahden Ristola ja Etelä-Suomen varhaisin jääkauden jälkeinen asuttamien.*
- Takala, Hannu 2008. *Taistelu Lahdesta.* Näyttelyjulkaisu.
- Tulentekijät. Lahden taiteilijaseura 45 vuotta.* Sirpa Lappalainen, Heikki Rahikainen ja Tapani Räisänen (toim.). 1993.
- Tupala, Unto 1995: *Kun Lahti rakennettiin.* Lahden ydinkeskustan rakentuminen kauppalan ajoista nykypäivään.
- Tupala, Unto 1998: *Lahden rakentaminen jatkuu.* Rakentaminen vuoden 1882 lisäysmaakaavan ja vuoden 1905 laajennuskaavan alueelle.
- Tusina täynnä rakennusperintöpäiviä.* Lahden ERP:n juhlakirja. Anneli Hellsten, Jorma Latva, Seppo Markku, Riitta Niskanen, Päivi Siikaniemi, Pentti Wilkman (toim.). 2006.
- Vempula 1989: *Vannetta pyrittävä tyttö.* Maija Hahl (toim.). Lahden historiallinen museo 1.4.–7.5.1989.
- Vempula 1991: *Vuorokauden ajat.* Ulla Aartomaa (toim.). Näyttelyluettelo. Lahden taidemuseo 1.3.–14.4.1991.
- Viktor Svaetichin, Karjalan kuvaaja.* Tuula Pöyhä, Sari Kainulainen, Leena Rätty (toim.) Yhteisjulkaisu Etelä-Karjalan museon kanssa. 2009.
- Wirkkala, Maaria 2010: *Jokaisella on oma aikansa.* Terhi Willman (toim.).